

בס"ד. מוצאי יום הכיפורים, ה'תשכ"ד*

(הנחה בלתי מוגה)

להבין מה שמצינו בדברי רז"ל שדורות הראשונים מאדם הראשון עד מתן תורה לא זכו לתורה, אע"פ שהיו צדיקים גמורים, כמו מתושלח ונח ואברהם וכו', שמזה משמע שעבודתינו בתורה ומצוות (אחר מ"ת) היא למעלה יותר מעבודתם. אמנם, מזה שאמרו חז"ל² קיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, היינו, שהשיגו ברוחניות כל התומ"צ כו', מוכח, שעבודת האבות היא נעלית יותר. אך הענין הוא, דשניהם אמת, שיש יתרון גדול במ"ת לגבי מה שהי' קודם שלא זכו לתורה, ואעפ"כ, יש גם יתרון בעבודת האבות לגבי עבודתינו אנו. ועיקר החילוק הוא, שהאבות השיגו התורה ע"י עבודתם מלמטה למעלה, ומצד זה גדלה מעלת עבודתם, משא"כ דורות האחרונים (אחר מ"ת) עבודתם היא בדרך המשכה מלמעלה למטה, שזהו"ע מתן תורה מלמעלה, ומצד זה גדלה מעלת ההמשכה שע"י עבודתינו אנו.

(ב) **ויובן** זה ע"פ משל דתלמיד המחכים את רבו³, שאין זה מגיע למעלת התגלות שכל עמוק ע"י הרב מצד רצון עצמו, ללא ההתעוררות שע"י התלמיד. והענין בזה, דתלמיד המחכים את רבו, פירושו, שע"י

(2) יומא כח, ב. משנה קידושין פב, א.
(3) עפ"י לשון חז"ל — חגיגה יד, א.

(* נדפס לאח"ז (בשלהי שנת תשכ"ד) במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב (ח"א) ע' יא ואילך (נוסח אחר מהמאמר נדפס במאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' קז ואילך). וראה גם חלק הראשון ממאמר זה — עם הגהות כו' — באוה"ת תשא ע' א'תתקסו ואילך ("דרוש אדמו"ר נ"ע תקס"ב מוצאי יוהכ"פ"9). ושם ע' א'תתקסט: "ע"כ מדברי קדשו מוצאי יוהכ"פ תקס"ב". פ' ראה ע' תשנ"ד ואילך. סה"י עטרית ע' רנט ואילך. ד"ה ועשית חג שבועות תשל"א (סה"י תשל"א ע' 475 ואילך). וחלקו השני — באוה"ת דרושים ליוהכ"פ ע' ב'קלז.

(* איזה זמן לאחרי ששב כ"ק אדמו"ר שליט"א לחדרו הק' מהסעודה דמוצאי יוהכ"פ בדירת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, יצא — לפתע פתאום — מחדרו הק' (בשעה 11 לערך), נכנס לביהמ"ד הקטן (שבו נכחו אחדים בלבד), הביט לכל הצדדים, הלך עד לכותל הדרומי והתיישב על כסא, ומיד הביאו לפניו שולחן, ואז התחיל לומר המאמר, במשך כ-14 דקות.
וראה גם "המלך במסיבו"ר ח"א ע' זה (המו"ל).

(1) קודם התחלת המאמר אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שמאמר זה אמרו אדמו"ר הזקן במוצאי יוהכ"פ תקס"ב, ונמצא בה"ביכל חסידות" דשנת תקס"ב שהגיע לאחרונה*.

הקושיות והסתירות שמעורר התלמיד בדברי הרב, גורם הוא שיעמיק הרב את שכלו ויסביר לו הדבר בתוספת הבנה ושכל, שתוספת זו לא חשב הרב מקודם, אלא נתחכם בה עתה ע"י קושיית התלמיד. והנה, אף שתוספת זו היא סברת שכל הרב עצמו, מ"מ, כיון שסברת הרב נולדה ע"י קושיית התלמיד, הרי מה שנמשך בזה משכל הרב אינו אלא המשכה מצומצמת לפי ערך התלמיד בלבד. משא"כ כאשר הרב מתעורר מעצמו להשפיע ולגלות שכל עמוק (שלא רצה לגלות לפניו), ה"ז שכל הרב כמו שהוא בכח השכלתו ממש, שלא לפי ערך התלמיד. ולא עוד אלא שגם כאשר הרב מגלה שכל עמוק זה בדרך חידה ורמז בלבד, הרי גם זה הוא שכל הרב כמו שהוא לעצמו, שלא לפי ערך התלמיד.

ועפ"ז יובן החילוק שבין עבודת האבות להתורה שניתנה לנו במ"ת, שהתורה שניתנה לנו במ"ת היא בדוגמת התגלות שכל הרב כמו שהוא לעצמו, וכמו בפרשת קדש שבתפילין, שמלובש בה עצמות כח חכמתו ית', בחי' חכמה עילאה דאצילות. משא"כ בעבודת האבות, כמו עבודת יעקב בעשיית המקלות⁵ שע"ז המשיך מעין ההמשכה שע"י מצות תפילין⁶, כיון שלא הי' זה ציווי מלמעלה, אלא נעשה ע"י עבודת יעקב בהכנת נפשו במס"נ ויחודים עליונים כו', לא נמשך בזה מהות חכמה עילאה דאצילות כפי שהיא מצד עצמה, כי אם לפי ערך העבודה בלבד, כבמשל דתלמיד המחכים את רבו. ובזה גדלה מעלת העבודה שלאחרי מ"ת לגבי עבודת האבות, שמצד חסד הוי' עלינו, זיכנו להתקשר נפשותינו בעצמותו ית' בדרך סגולה, ע"י מעשה פשוט דכתיבת פרשת קדש בתפילין, שע"ז יומשך בחי' חכמה עילאה דאצילות.

אמנם יש גם יתרון מעלה בעבודת האבות לגבי עבודתנו אנו, כי, אף שע"י מעשינו ועבודתנו (לאחר מ"ת) ממשיכים בחי' חכמה עילאה דאצילות, הרי, אין אנחנו משיגים ומכירים בנפשותינו כלל המשכה זו, ואין אנו יכולים להשיגה כו', כי אי אפשר להשיג אלא הביטול דהעולם שנמצאים בו, ולכן, בעולם העשי' שהוא מלבושי נוגה בלבד, לא יתפס אפילו הארה דהארה מחכמה דאצילות. ולא עוד אלא שאפילו בגן עדן, שבו הוא קבלת השכר על מעשה המצוות, נמשך רק זיו הארת חכמה

(5) ויצא ל, לו ואילך.

(6) זהר (ס"ת) ח"א קסב, א. וראה גם

תו"ח בראשית מה, ד. וישלח קצב, א.

(4) ראה זח"ג רסב, א. ובביאורי הזהר

לאדמו"ר האמצעי שם (ואתחנן קנ, א ואילך).

תניא פמ"א (נו, ב).

דמלכות דאצילות (שבתוכה מלובש חכמה דאצילות)⁷. ובזה גדלה מעלת האבות, שהיתה נשמתם מעולם הבריאה, שע"י עבודתם במס"נ ויחודים עליונים השיגו אורות דמלכות דאצילות (שבה מלובש גם חכמה דאצילות). אלא שהשגת האבות היתה רק בבחי' מלכות דאצילות כפי שבאה בהתלבשות בבריאה, אבל לא במקור התורה, שהיא בחי' חכמה דאצילות עצמה, ועז"נ⁸ ושמי הוי' לא נודעתי להם. וענין זה נתחדש במ"ת דוקא, שניתן לנו הכח להמשיך ממקור התורה שהיא חכמה עילאה דאצילות ע"י כתיבה פשוטה דפרשת קדש בתפילין כנ"ל, דאף שאין אנו משיגים כלל המשכה זו, הרי זה כמשל התעלמות שכל עמוק ביותר בדרך חידה ורמז, שאף שהשכל אינו בהתגלות, מ"מ, יש בזה עצם כח החכמה כו', וד"ל.

ג) **והנה** ע"ד ובדוגמת מעלת העבודה שלאחר מ"ת שעל ידה ממשיכים מהמקור עצמו כו', מצינו גם בעבודה שלאחרי מ"ת, שגדלה מעלת התשובה דר' אלעזר בן דורדיא⁹, שגעה בככ"י עד שיצתה נשמתו, ועל זה בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת¹⁰, משא"כ שאר צדיקים, אף שהיו צדיקים גדולים שעבודתם במס"נ דק"ש היתה באופן של כלות הנפש כו' (ע"ד יצתה נשמתו כו'), מ"מ, לא הגיעו למעלת ר' אלעזר בן דורדיא. ויובן החילוק ביניהם ע"פ משל, כמו להב גדול מאד, שמצד גודל הלהב אי אפשר לשום אדם להגיע אליו, כי אם כשנפרד חלק מהלהב ובא בכלי, אזי יוכל לתפסו ע"י הכלי. ועוד משל לזה, כמו ים הגדול, שבאמצעיתו הוא עמוק מאד, ואי אפשר לעמוד שם מבלי לטבוע, ורק במקומות שבהם באים חלקים מן הים הגדול כפי שנפרד לצדדין, אזי אפשר לעמוד בהם. ודוגמתו בנמשל, במעלת ר' אלעזר בן דורדיא שגעה בככ"י עד שיצתה נשמתו, שע"י הגיע הלהב עצמו, או לעומק הים הגדול כמו שהוא באמצעיתו, משא"כ שאר הצדיקים שע"י עבודתם במס"נ דק"ש ויחודים עליונים כו', לא הגיעו לעומק הים הגדול כמו שהוא באמצעיתו, ולא תפסו הלהב עצמו כמו שהוא, אפילו לא ע"י כלים.

והענין בזה, כמבואר בעץ חיים¹¹ גודל המעלה שנעשה ע"י עשרה הרוגי מלכות שאין למעלה מהם¹², שאי אפשר לפעול ענין זה

7 ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי אחרי עה, א. אוה"ת בראשית ח"ג תקטז, ב ואילך. ועוד.
 8 וראו ו, ג. וראה תו"א וראו נו, א.
 9 ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ב שם ע' ז. לקו"ת אחרי כו, ג.
 10 ע"ז יז, א.
 11 ראה עץ חיים שער הכללים פ"א. שער לט (שער מ"ז ומ"ד) דרוש א.
 12 ראה פסחים נ, א. תקו"ז בהקדמה (י"ד, ב).

ע"י כוונות ויחודים כו' אפילו כפי שהם לאמיתתם. וטעם הדבר, לפי שאצל הרוגי מלכות ה' הענין דמסירת נפש בפועל¹³, שגם הגוף נתבטל ממציאיותו ונמסר לה', משא"כ שאר הצדיקים שהמס"נ שלהם היא בענין הכוונות כו', הרי הכוונה דמס"נ היא מצד השגות ואורות, ולכן אי אפשר לבוא על ידם לאמצעיותו של הים הגדול, ולתפוס הלהב עצמו כמו שהוא, אפילו לא ע"י כלים. וזוהי גם מעלת התשובה דר' אלעזר בן דורדיא שגעה בבכ"י עד שיצתה נשמתו, שזהו ע"ד הענין דמס"נ על קידוש השם (ביטול הגוף) בפועל ממש. ועל זה בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, היינו, שכל מה שר' אלעזר בן דורדיא ה' יכול לפעול ע"י תורתו ומצוותיו ועבודה שבלב זו תפלה¹⁴ אפילו במשך ק' שנים, השיג ופעל בשעה אחת, ע"י הבכ"י עד שיצתה נשמתו, שזהו מצד גודל העילוי דמס"נ בפועל. וזהו גם הענין שהמגיד בישר להבית יוסף שיזכה לעלות על קידוש השם¹⁵, וד"ל.

ד) **אמנם** מעלת התשובה דר' אלעזר בן דורדיא שהגיע להמקור כו' (הלהב עצמו, אמצע הים הגדול), היא (לא בנוגע להמקור הכללי כו', ע"ד המבואר לעיל במעלת העבודה שלאחר מ"ת שעל ידה ממשכים מקור התורה, אלא) בנוגע להמקור שלו בלבד, שלכן מדייק רבי באמרו יש קונה עולמו כו', עולמו של ר' אלעזר דוקא. והענין בזה, שאצל כל נשמה יש מקור הנשמה, ויש המקצת שנפרד לצדדין, ע"ד המבואר לעיל (ס"ג) בהמשל. וזהו מה שקנה ר' אלעזר בשעה אחת, שע"י המס"נ שלו (שיצתה נשמתו) הגיע להמקור שלו, היינו, מקור נשמתו, שהוא המקור דהמקצת שנפרד לצדדין ביחס לנשמתו הפרטית דוקא. ועפ"ז אתי שפיר שהיו כמה צדיקים שהשיגו למעלה יותר ממה שהשיג ר' אלעזר בן דורדיא, אע"פ שעבודתם היתה באופן של אורות בכלים, וכלים שונים, כי, מקור נשמתם ה' למעלה כל כך, שאפילו עבודתם באורות וכלים היתה נעלית יותר מעבודתו של ר' אלעזר בן דורדיא במסירת נפשו בפועל על קידוש השם.

ועד"ז בנוגע לר' עקיבא שאמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, בכל נפשך¹⁶ אפילו נוטל את נשמתך, מתי יבוא לידי ואקיימנו¹⁷,

אמר לי. ופ' בחוקותי ד"ה ביום הנזכר ובכ"מ.
— הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ
תקס"ב שם (ע' שיג).

16) ואתחנן ו, ה.

17) ברכות סא, ב.

13) ראה בארוכה שערי תשובה (לאדמו"ר
האמצעי) ח"א ד"ה אחרי ה"א פל"ד-ח. ועוד.

14) תענית ב, א.

15) ראה בס' מגיד מישורים ר"פ בראשית

סד"ה הלא לך למנדע. ופ' אמור ד"ה אח"כ

שהדיוק בזה הוא "אקיימנו" (שעי"ז יקיים הוא את המס"נ בק"ש שהיתה בכל ימיו), כי החילוק שבין המס"נ דק"ש בכל ימיו לגבי המס"נ בפועל, שהוא ע"ד החילוק שבין המקצת שנפרד לצדדין לגבי המקור, ה"ז רק ביחס לעבודתו של רבי עקיבא לגבי מקור נשמתו.

(ה) **וכללות** הענין בהחילוק שבין העבודה דתומ"צ לעבודה דקידוש השם, הוא, ע"פ הידוע שאו"א דאצילות הם המקור דכל האורות הנאצלים, משא"כ זו"ן דאצילות הם האורות כפי שנפרדים מהמקור לכמה פרטים. ולכן, ע"י העבודה דקידוש השם (שעל ידה באים להמקור כו') מעלים מ"ן לאו"א¹⁸, משא"כ ע"י עבודת הצדיקים בתומ"צ ובכוונה דמס"נ בק"ש (שהיא בדוגמת המקצת שנפרד לצדדין) מעלים מ"ן לזו"נ¹⁸. וד"ל.

